

Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

www.lpkts.lt

Trisdešimt antrieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2020 m. lapkričio 6 d.

Nr. 41 (1399)

Ramybė ir susitelkimas Vėlinių dieną

Visų Šventųjų diena ir Vėlinės – tai laikas, kai mintimis ir darbais pagerbėme visus išėjusiuosius, bet amžiams likusius mūsų širdyse. Lankydami artimųjų kapus, neužmiršome atiduoti pagarbos ir tiems mirusiesiems, kurių kapų niekas nebelanko. Kai ant apleisto kapo pleveno liepsnelė, akimirka galėjome pasijausti nors lašelį geresni ir tauresni.

Kauno filialo tremtiniai Tautos kančių memoriale, Petrašiūnuose

Graži mūsų tradicija niūriąsias lapkričio dienas pradėti prie žvakučių šviesoje skendinčių Amžinojo poilsio kalnelių. Gal šiomet Lietuvai išgyvenant pandemiją, negalėjome aplankyti visų mums brangių kapų, juos papuošti gė-

lėmis, uždegti žvakelių, bet Vėlinių vakarą mintyse ir maldose galėjome juos prisiminti, susimąstyti ir pagalvoti, ar gyvename taip, kaip jie mus mokė ir patarė.

Malda visada buvo vienintelė pa-

guoda, viltis ir nusiramimas visiems, praradusiems gimtus namus ir prievarta atsidūrusiems toli nuo savo Tėvynės. Malda ir dabar stiprina ir suteikia jėgų sunkią minutę ar skausmo valandėlę.

(keliamo į 2 psl.)

Čia kasmet susitinkama pagerbti Generolo Vėtros

Erika KIŽIENĖ

Prieš 110 metų, spalio 8 dieną, Šukionių kaime, Pakruojo valsčiuje, gimė Jonas Noreika-Generolas Vėtra. Jono Noreikos, tarpukario Lietuvos karininko, antinacistinio ir antisovietinio pogrindžio dalyvio, gimtinėje likęs tik paminklinis akmuo. Čia kasmet susitinkame pagerbti jo atminimo.

Išlydėdami Jono Noreikos-Generolo Vėtros vardo pėsčiųjų žygio dalyvius (žygio organizatorius – Mindaugas Stakutis, Jaunieji Lygumų pagrindinės mokyklos šauliai Inesa Skridulytė, Luka Baltramiejūnaitė, Mąžvydas Daunys, Gediminas Antanaitis, žyeiviai Albertas Survila ir Gediminas Ligeikis), pasidalijome prisiminimais apie Šukionių pagrindinės mokyklos stadione vykdavusias pagrindinių mokyklų moksleivių sporto žaidynes, Generolo Vėtros vardo bėgimą ir simbolinio Laisvės deglo nešimą iki Kreivakiškio dvarėlio aukuro. Šiais jubiliejiniais metais pasodinome ąžuoliuką.

Buvo padėkota už patriotinį jaunimo ugdymą, krašto istorinės atminties išsaugojimą ir sklaidą.

(keliamo į 7 psl.)

Prie Generolo Vėtros paminklinio akmens

Apie gyvenime sutiktus žmones

Iš ruošiamos spaudai Jurgio USINAVIČIAUS knygos „Vėjelis“

Gintautas Alekna – tai tremties vietų metraštininkas, fotografas, tremties juostų kūrėjas. Tad kelios eilutės iš Gintauto biografijos.

Fotografas Gintautas Alekna

G. Alekna gimė 1956 m. Jurbarko rajone Stakių miestelyje, tačiau savo gyvenimą susiejo su Mažeikiais. Ten įkūrė vietinę televiziją ir joje dirbo. 1989 m. pirmą kartą su moksleiviais išvyko į Irkutską, kur filmavo moksleivių ekspediciją. Po tos kelionės jis tapo daugelio (net 46-ių) ekspedicijų dalyviu ir vadovu, iš jų 22 pats organizavo. Grįžęs iš jų, sukūrė 9 dokumentinius filmus apie tremtį, sukauptė net 30 tūkstančių nuotraukų archyvą. Nepamiršta jo ir gamta.

Įkvėpė tetos istorija

Už aktyvią veiklą Gintautas apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino 3-iojo laipsnio medaliu ir to paties ordino Riterio kryžiumi, o tremtinių bendrijos – Vilties žvaigždės medaliu ir kitais žymiais atminimo medaliais. Jo tikslas: Lietuvai svarbu žinoti, kur palaidoti jos sūnūs ir dukros. O tie kapai sunkiai pasiekiami, kartais tik sraigtasparniais, krovinių sunkvežimiais ar baržomis. Per tuos ekspedicijų metus Gintautas aplankė apie 400 kapinių, kuriose palaidoti lietuviai tremtiniai.

O pradžią davusi teta, pas kurią trumpai gyvenęs Vilniuje. Tai ji ir pasakojusi, kaip 1941 m. buvusi iš-tremta į Sibirą, o jos vyras sušaudytas Kanske. Ir jam kilusi mintis, kodėl gi su ekspedicija nenuvykti į tą atšiaurų kraštą?

(keliamo į 8 psl.)

Ramybė ir susitelkimas Vėlinių dieną

(atkelta iš 1 psl.)

Jau daugelį metų gyvuoja tradicija, kad lapkričio 2 d. LPKTS Kauno filialo nariai renkasi Tautos kančių memoriale, Petrašiūnuose, prisiminti, pasimelsti ir pagerbti išėjusiuosius, o choro „Ilgesys“ atliekamos giesmės ir tremtinių dainos pritraukia kapinių lankytojų dėmesį. Ir pasiklausyti dainų lankytų susirinkdavo vis gausiau ir gausiau aplink baltus memorialo kryžius. Tačiau šįmet, dėl suprantamų priežasčių, visko buvo mažiau ir santūriau: ir dalyvių, ir klausytojų.

Gal todėl pasisakiusieji kalbėjo eilėmis, tyliau skambėjo dainų žodžiai, bet nuo to tik dar labiau dvelkė ramybe, nuoširdumu ir tikrumu. Už dalyvavimą atminimo popietėje susirinkusiems ir choristams dėkojo LPKTS valdybos pirmininkas Vladas Sungaila. Atminimo žvakutes savo širdyse kvietė degti TS-LKD Kauno sueigos skyrių pirmininkė Jurgita Šiugždinienė, LR Seimo narys Andrius Kupčinskas.

„Tremtinio“ inf.

Atminimo žvakės Veiveriuose, Skausmo kalnelyje

Tremtinių memoriale, Petrašiūnuose, norintieji skaitė eiles

Rinkimai baigėsi – gyvenimas tęsiasi

Andrius NAVICKAS

Rinkimai baigėsi ir tą pačią naktį prasidėjo pokalbiai dėl būsimos valdžios. Kai rašau šias eilutes, dar visiškai neaišku, kuo jie baigsis. Neabejoju tik tuo, kad tikrai bus kritiku, kurie sakys, jog atėjo „pasaulio pabaiga“, nes kuris nors postas ar ministerija atiteko ne tiems.

Tačiau prisiminkime visą kelią iki rinkimų ir derybų. Kokį spaudimą ir purvo pylimą teko atlaikyti TS-LKD, Gabrieliui Landsbergiui ir Ingridai Šimonytei.

Politologai, žurnalistai vieningai aiškino, kad ne taip opozicija tvarkosi, kad ir vėl Lietuvą valdys „kairieji“, net ir Prezidentas prasitarė, kad yra pasirošęs su „kairės“ politikais dirbti. Prieš pat rinkimus net keisti reitingai buvo paskelbti, esą rodantys, kad TS-LKD nieko negali tikėtis.

Nepaisant viso to, turime net penkiasdešimt mandatų Seime. Pergalės iškovotos Klaipėdoje, kur labai seniai jų laukėme, Marijampolėje, kuri atrodė beviltiškai „raudona“.

Iš karto po pirmojo turo pasigirdo perspėjimai, kad tik neitume į derybas su Laisvės partija, nes ten daug visokios „velniavos“. Rimtas perspėjimas, tačiau mąstykite valstybiškai ir paklauskime, kas liks iš valstybės, jei ją dar ketveriems metams paliksime LVŽS dominuojamai koalicijai su visu jos prorusiškumu? O gal siūlote kalbėtis su Viktoru Uspaskichu ir jo šutve?

Taigi – kas lieka mums, TS-LKD? Burti valdančiąją daugumą dešinėje, nepaisant to, kad tenka derėtis su tais, su kuriais tikrai ne visais klausimais sutariame. Jau vien tai, kad galime pabandyti suteikti Lietuvai daugiau jėgos, yra didžiulis pasiekimas. Tikras stebuklas.

Suprantu, kad norėtume, jog TS-LKD turėtų daugiau nei septyniadesimt parlamentarų Seime ir galėtume imtis valstybės stiprinimo darbų vieni.

Tačiau politikoje praktiškai nebūna idealių situacijų. Todėl dar šv. Tomas Akvinietas sakė, kad labai dažnai politikoje tenka elgtis taip, jog neįvyktų blogiausias variantas.

Tikrai nežinau, kaip vyksta dešiniųjų jėgų derybos. Tačiau visiškai pasitikiu tiek Ingrida Šimonyte, tiek Gabrieliumi Landsbergiu. Šie abu politikai tikrai kovoja ne dėl postų, bet dėl Lietuvos. Manau, kad Gabrielius per šiuos rinkimus įrodė savo brandą ir lyderystę. Jis buvo puolamas, provokuojamas, bet sugebėjo nepulti su kumščiais į priekį, išmoko kalbėti ramiai ir nuosaikiai, neduodamas progos oponentams už kurio nors žodžio „užsikabinti“. Taip pat ir Ingrida Šimonytė puikiai suvokė savo misiją ir atsakomybę. Atkreipkite dėmesį, kad ir kiek buvo spaudžiama, niekada neprimetė savo pozicijos partijai ten, kur nėra aiškaus sutarimo. Jei per Prezidento kampaniją paaiškėjo, kad turime itin charizmatišką ir jaunimą sugebančią patraukti politikę, tai per Seimo rinkimų kampaniją matėme tikrą valstybininkę.

Puikiai žinau, kad ir paskelbus rinkimų rezultatus, Ingrida nepuolė į euforiją. Ji pernelyg gerai supranta, kokioje sudėtingoje situacijoje esame. LVŽS jau ilgą laiką taikė „išdegintos žemės“ taktiką, piktdžiūgaudami, kad būsimai valdžiai bus labai sunku.

Panašu, kad nebus labai paprasta dirbti ir su Prezidentu. Pastarasis pareiškė, kad būsimai valdžiai privalo kuo skubiausiai pateikti pandemijos suvaldymo planą. Ar toks reikalavimas kartu yra pripažinimas, kad dabartinė valdžia veikia be jokio plano? Jei taip, tai

kodėl Prezidentas nesiima didesnės iniciatyvos?

Tokiame kontekste vyksta derybos su liberalais ir Laisvės partijos atstovais. Abi derybų partnerės kelia reikalavimus, kurie trikdė. Tačiau kaip į juos reaguoti? Kaip išsaugoti tvirtą poziciją ir nesugriauti sutarimo? Šiandien tūkstančiai žmonių veržiasi paaiškinti Ingridai, ką, kaip ir su kuo ji turi daryti. Galiu tik palinkėti šiai lyderei kantarybės ir kuo daugiau.

LVŽS jau paskelbė, kad naujoji valdžia įteisins prostituciją, narkotikus, sugriaus šeimas ir nugirdys tautą. Aki vaizdu, kad nueinantys valdantieji pralaimėti nemoka. Jie bando pasėti visuo- menėje baimę ir tuo manipuliuoti.

Galiu tvirtai pasakyti, kad būsimai valdžiai tikrai neketina įteisinti prostitucijos, legaliais netaps ir narkotikai, išliks ir toliau parama šeimai. Kita vertus, tikiu, kad mūsų ūkininkams nebus trukdoma auginti ir perdirbti pluoštines kanapes, kad galėsime ir mes naudotis tais vaistais, kurie gaminami iš kanapių, ir plačiai naudojami Vakarų valstybėse.

Tačiau, aišku, pirmasis sudėtingas darbas – pandemijos suvaldymas. Situacija jau tapo nekontroliuojama ir naujai valdžiai reiks imtis griežtų priemonių. Labai svarbu, jog suprastume, kad tai rūpestis mumis, o ne bukas noras kontroliuoti.

Nesakau, kad valdžios negalima kritikuoti. Kritika, jei tik ji geranoriška, konstruktyvi – labai sveikas dalykas. Tačiau bent jau mes patys, dabartinės valdžios simpatikai, pabandykime kurį laiką nebambėti, nesipiktinti, net, jei mums atrodo, kad kažką derėtų daryti kitaip. Mokykimės pasitikėti mūsų lyderiais ir tuo, kad jie stengiasi dirbti bendram gerui. Taip pat labai svarbu, jog pandemijos situacijoje, saugotume save ir kitus. Šiandien tai geriausia patriotizmo išraiška.

Susitikimas su politologais

Trakų viešojoje bibliotekoje vyko susitikimas su politologais Linu Kojala ir Vladimiru Laučiumi.

L. Kojala – Rytų Europos studijų centro (RESC) direktorius, taip pat šiuo metu yra Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto dėstytojas, asocijuotas ekspertas Harvardo universiteto Daviso Rusijos ir Eurazijos studijų centro Derybų grupėje bei tyrėjas analitiniame centre „Foreign Policy Research Institute“ (JAV). Gavęs prestižinę Fulbrighto stipendiją mokėsi Harvardo universitete JAV. Prieš įsidarbindamas RESC, L. Kojala dirbo žiniasklaidoje, taip pat Užsienio reikalų ministerijoje, vadovavo įvairiems tarptautiniams projektams, rengė akademinis tekstus, buvo kelių monografijų bendraautorius.

2019 m. visuomenei pristatė knygą „Europa? Pokalbiai su prezidentais, ministrais, patarėjais ir taksistais apie mūsų ateitį“, kuri 2019 m. buvo pristatyta ir Trakų viešojoje bibliotekoje. 2020 m. išleido knygą „Baltieji rūmai ir Lietuva: Bushas, Obama, Trumpas...“

V. Laučius – Rytų Europos studijų centro vyriausiasis analitikas, naujienų portalo „Delfi“ politikos apžvalgininkas, TV3 politinių aktualijų laidos vedėjas, keliolikos mokslinių tekstų politinės filosofijos ir politinės komunikacijos klausimais autorius. Publicistikos kryptys – politinio gyvenimo, informacinės erdvės, socialinių, kultūrinių reiškinų analizė. Svečiai pasidalijo išvalgomis apie karščiausius šią dieną kylančius klausimus, apie Europos Sąjungos (ES) reikšmę Lietuvos gyvenimui, ekonomikai, piliečių lūkesčius, šalies svarbą būnant ES nare. Buvo aptarti aktualūs klausimai apie pandemiją, migracijos problemas ES, šiuo metu Europoje vyraujančias problemas, atsakė į susirinkusiųjų klausimus.

Irena JOCIENĖ

Saugokimės. Ir Dievas mums padės!

Socialiniai tinklai vaidina didžiulį vaidmenį formuojant visuomenės nuomonę – tą anksčiau atlikdavo spauda, radijas, televizija. Tačiau pastaruoju metu vis didesnę įtaką turi socialiniai tinklai. Vienas iš tokių – „Facebook“. Čia verda nuožmi kova tarp politikų, įvairių idėjinų grupių ir taip toliau. Vienas iš plačiausios kovos laukų yra koronaviruso pandemija.

Lietuvoje populiariausia grupė, kuriai vadovauja profesionalūs medikai ir pilietiški visuomenininkai, yra „Koronavirusas – tikra info“. Štai šioje grupėje talpinama naujausia, profesionalų įvertinta informacija apie tai, kas žinoma apie virusą, taip pat skelbiamos naujausios žinios apie viruso plitimą ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje. Štai naujausios žinios apie šį praėjusį ilgąjį Vėlinių savaitgalį.

„Pirmadienio (lapkričio 2 d.) duomenimis per parą COVID-19 pacientų gydymo įstaigose padaugėjo daugiau kaip šimtu. Šiuo metu Lietuvos ligoninėse dėl COVID-19 gydomi 495 žmonės, 46 iš jų – reanimacijoje. Su deguonies kaukėmis gydomi 239 pacientai, tokių per parą padaugėjo 74-iais. Dirbtinė plaučių ventilacija taikoma 23 ligoniams.

Vilniaus miesto klinikinėje ligoninėje gydoma apie 30 pacientų, pajėgumas – 65 pacientai, greitai bus praplėsta iki 130. Į šią ligoninę pacientai perkeliama iš Santarų klinikų, siekiant suvaldyti didelius pacientų srautus Santarose bei užtikrinti, kad nenukentėtų kitomis ligomis sergantys pacientai. Santaros klinikose gydoma 112 COVID-19 sergančių pacientų, iš jų 8 – Reanimacijos ir intensyviosios terapijos skyriuje. Iš 112 COVID-19 sergančiųjų 3 yra vaikai.

Laikinoji ligoninė Vilniuje būtų reikalinga tuo atveju, jei užsipildytų visi kiti turimi stacionarūs pajėgumai kitose ligoninėse. 500 vietų laikinajai ligoninei reikėtų turėti: 149 gydytojus, 252 slaugytojus, 252 slaugytojo padėjėjus.“

Pasaulio naujienų apžvalga

„Europoje siaučiant antrajai koronaviruso bangai dėl COVID-19 į ligonines guldomų žmonių skaičius mažiausiai 14-oje žemyno šalių šią savaitę pasiekė rekordinį lygį, apskaičiavo naujienų agentūra AFP, remdamasi oficialiais duomenimis. Labiausiai nukentėjo Čekija – čia 100 tūkst. gyven-

tojų tenka 62 su virusu susijusių ligoninių pacientų. Rumunijoje 100 tūkst. gyventojų tokių pacientų yra 57, Belgijoje – 51, o Lenkijoje – 39. Skaičiai pagrįsti ligoninių duomenimis, kuriuos pateikė 35 iš 52 Europos šalių, įskaitant daugumą Europos Sąjungos (ES) valstybių. Tose 35 šalyse ligoninėse šiuo metu gydomi iš viso 135 tūkst. COVID-19 pacientų, nors dar prieš savaitę jų buvo mažiau nei 100 tūkstančių. Labiausiai į ligonines dėl COVID-19 guldomų žmonių skaičius padidėjo Serbijoje – net 97 procentais. Belgijoje prieaugis siekė 81 proc., Austrijoje – 69 proc., o Italijoje – 65 procentus.

Didžiojoje Britanijoje nuo pasaulinės pandemijos pradžios užregistruotų koronavirusinės infekcijos COVID-19 atvejų skaičius viršijo 1 mln., parodė šeštadienį paskelbti oficialūs duomenys.

Prancūzijoje sekmadienį nuo pasaulinės pandemijos pradžios užregistruotų koronavirusinės infekcijos COVID-19 atvejų skaičius viršijo 1,4 mln. Šalyje neslopstant antrajai pandemijos bangai sekmadienį Prancūzijos premjeras Jeanas Castexas pranešė apie naujus ribojimus – nuo antradienio (lapkričio 3 d.) draudžiama prekyba nebūtinomis prekėmis prekybos centruose. Iki šiol prekyba nebūtinomis prekėmis buvo uždrausta tik mažose vietinėse parduotuvėse.

Ispanija. Ispanijos policija per sekmadienio naktį Madride įvykčius susirėmimus su demonstrantais, kurie susirinko į protesto akciją prieš naujus apribojimus, sulaukė 32 žmones. Buvo nesusikiai sužeista 12 žmonių, įskaitant tris policijos pareigūnus. Demonstrantai skandavo šūkį „Laisvė!“, padėginęjo šiukšliadėžes ir įrenginėjo barikadas Gran Via – pagrindinėje Ispanijos sostinės gatvėje. Teisėsaugos pareigūnams pamėginus išsklaidyti minią, prasidėjo susirėmimai ir protestuotojai ėmė svaidyti į policininkus akmenis ir petardas. Ministras pirmininkas Pedro Sanchezas pasmerkė neramumus ir paragino

gyventojus elgtis „atsakingai, vieningai ir pasiaukojančiai“, kad būtų galima įveikti pandemiją.

Apribojimai švelnesni nei pavasarį

Portugalija – nuo trečiadienio (lapkričio 3 d.) įvedė dalinį karantiną, siekdama apriboti koronaviruso plitimą. Kaip ir kitose Europos šalyse, kaip antai Anglijoje ir Prancūzijoje, apribojimai bus švelnesni už taikytuosius anksčiau šiais metais, tačiau vis vien darys poveikį maždaug 70 proc. šalies gyventojų. „Atėjo ta akimirka, kai yra būtina imtis daugiau ribojamųjų priemonių (...), kad būtų galima suvaldyti šią pandemiją“, – po ministrų kabineto posėdžio pareiškė premjeras Antonio Costa. Žmonės tebegalės eiti į darbą, jeigu negali dirbti iš namų, ir galės vesti vaikus į mokyklą. Parduotuvės turės užsidaryti iki 10 val. vakaro, o įmonės turės sureguliuoti darbo valandas pagal vyriausybės reikalavimus.

Beveik pusė Slovakijos gyventojų šeštadienį buvo patikrinti dėl COVID-19. Gynybos ministras Jaroslavas Nadas sakė, kad šeštadienį greitaisiais antigenų testais buvo iširta 2,58 mln. žmonių. COVID-19 diagnozuota 1 proc. jų arba 28 850 žmonių, todėl jie privalės izoliuotis. Premjeras Igoris Matovičius atsiprašė dėl spaudimo žmonėms, tačiau pabrėžė, kad egzistuoja ne tik laisvės, bet ir atsakomybė prieš silpnesnius, prieš onkologinius ligonius, pagyvenusius ir ligotus žmones.

Australijoje pirmą kartą per beveik penkis mėnesius neužfiksuota nė vieno naujo COVID-19 atvejo. Tarp 20 val. penktadienį ir 20 val. šeštadienį Australijoje koronavirusas nebuvo diagnozuotas nė vienam žmogui. Tai pirmoji diena be naujų atvejų nuo birželio 9 d. Viktorijos valstijoje, antrosios COVID-19 bangos epicentre, jau antrą dieną nebuvo naujų koronaviruso atvejų po 112 dienų karantino. Sveikatos ekspertai teigia, kad ateinančiomis dienomis gali būti sušvelninta dalis apribojimų. 25 mln. gyventojų turinti valstybė su koronavirusu kovoja pasitelkdama karantiną, aktyvų testavimą ir kontaktų atsekimą. O Viktorijos valstijoje, kur būta 90 proc. visų mirčių, įvestos vienos griežčiausių taisyklių pasaulyje likti namie ir komendantų valanda.“

Kas vyksta pas mus

Štai kas vyksta pasaulyje. O pas mus? Pas mus klesti neatsakingumas ir lengvabūdiškumas. Matyt, pirmoji koronaviruso banga pavasarį nepadarė jokio įspūdžio daugeliui tautiečių, kurie šiaandien ne tik kad nepaiso rekomendacijų, bet dar ir piktinasi apeliacijomis į sveiką protą, kurstydami nepaklusti rekomendacijoms: dėvėti kaukes, laikytis saugaus atstumo, be reikalo nesilankyti masinio susibūrimo vietose ar pas gimines. Ką gi – tokio lengvabūdiškumo kaina bus ilgas ir griežtas karantinas, nes kol kas tai yra vienintelė priemonė pažaboti pandemijos plitimą (kol nėra sukurta vakcina ar vaistai).

Tam tikrus „laurus“ reikia atiduoti ir benueinančiai Ramūno Karbauskio valdančiajai daugumai, ne tik delsusiai įvesti apribojimus, bet, kaip aiškėja, visiškai nepasirengusiai antrajai koronaviruso bangai. Kodėl nepasirengta – klausimas lieka atviras: arba pasireiškė eilinis šios valdančiosios daugumos neprofesionalumas, arba tai būta sąmoningo neveiklumo, siekiant neatbaidyti savojo elektorato (kuris labai jau linkęs į visokias sąmokslų teorijas) ir tikintis, kad naujai išrinkta valdžia turės imtis neatidėliotinių griežtų apribojimų, o va jau tada bus galima pradėti aktyvią antikonservatorišką propagandą, neva, „žiūrėkite, kaip jie smaugia visus, žlugdo verslą!“

O po to, kai pandemija bus suvaldyta, skleisti tikrovės neatitinkančias kalbas, kad, girdi, „konservatoriai nesugebėjo suvaldyti pandemijos, tik ekonomiką sugriovė“. Ir, žinoma, savo pačių pridarytas skolas (gi ne iš savo kišenės R. Karbauskio valdžia mėtė po 200 eurų vienkartinėms išmokoms) prikergti konservatoriams.

Grijtant prie pandemijos, verta pridurti, jog tai, kad daugiau žmonių miršta nuo kitų ligų, nesulaukę pagalbos, ir yra koronaviruso „nuopelnas“! Juk ši pavojinga liga ir yra tikroji priežastis, kad paralyžiuojamas įprastas medicinos įstaigų darbas. Saugokimės patys – dėvėkime kaukes, dezinfekuokime rankas, venkime žmonių susibūrimą arba išvis neikime į viešumą be svarbesnio reikalo – ir Dievas mums padės. Juk ne veltui rusai sako: „Besisaugančiam ir Dievas padeda“.

Dar nepradėjo dirbti, o jau meluoja

„Rinkimų rezultatai parodė, kad rinkėjai balsavo už kitokią politinę kultūrą“ – taip rinkimų rezultatus įvertino TS-LKD atstovai, turėdami galvoje, kad R. Karbauskio valdančiosios daugumos provokacijos ir nuolatinės patyčios opozicijos atžvilgiu sukėlė priešingą efektą, nei tikėjosi R. Karbauskis.

Politologai dabartinės valdančiosios daugumos, vadovaujamos R. Karbauskio, veiksmus vadina bandymu įtikinti rinkėjus, kad konservatoriai kelia grėsmę, todėl jiems negalima patikėti valdžios. Visgi norėję pastebėti ir kitą R. Karbauskio tikslą – šis, anot Rasos Juknevičienės, „Kremliaus projektas“ turi didesnę užmojų, nei neprileistis prie valdžios TS-LKD partijos: panašu, kad jo užduotis yra susidoroti

su šia provokarietiška politine jėga, atvedusia Lietuvą į nepriklausomybę ir tebevedančia ją Vakarų Europos keliu.

O tai, kad 2016 m. R. Karbauskis atėjo į valdžią, irgi nėra atsitiktinumas – juk pasakius „a“ reikėjo pasakyti ir „b“: sužlugdžius Visagino AE statybą, reikėjo įvykdyti ir kitą užduotį – atverti Lietuvos energetikos rinką Astravo AE pagamintai elektrai ir priirti beveik išsprūdusią Lietuvai

prie energetinės priklausomybės nuo Rusijos grandinės.

Beliaka spėlioti, ar naujoji valdžia dar turi bent minimalią galimybę sužlugdyti šią antrąją R. Karbauskio veiklos prieš Lietuvą dalį?

Galbūt R. Karbauskis, išleisdamas propagandinį (tiesiog sovietinio melo lygio šedevras!) žurnaliūkštį „Neliečiamieji“, tikėjosi galutinai suniekinoti TS-LKD ir kitus su partija nesusijusius, Lietuvai nusipelniusius žmones, tačiau kaip tik tas žurnaliūkštis yra dokumentas, įrodantis, koks klastingas, melagingas ir amoralus yra jo autorius, savo niekšiškus darbelius prieš Lietuvą prikerdamas Lietuvai

atsidavusiems žmonėms.

„Aš tik galiu juos nuraminti, kad mes taip kaip jie nesielsim. Mes dirbsim kaip tikra opozicija. Kuo jie, deja, ketverius metus nebuvo. Aš nežinau, kaip įmanoma po ketverių metų tokio destruktivumo, ką nors daryti kitaip. Gal aš klystu, gal pasirodys, kad jie geba dirbti, geba kažką konstruktyviai daryti. Bet kas gali būti konstatuojama, tai kad jie perimti valdžią visiškai nepasiruošę, absoliučiai nepasiruošę“, – tvirtina LVŽS pirmininkas R. Karbauskis.

„Vagie, kepurė dega!“ – vienintelis, jam derantis, atsakymas.

Parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Nuo „Vėlių suolelio“ į 1956 metų Vėlinių įvykius

Zigmas TAMAKAUSKAS

Visai neseniai bėgte prabėgo žaliaskarė vasara, o štai ir gerokai įpusėjo įvairiaspalvis ruduo su savo šiųmetiniu virusų šėlsmu. Brėkšta lapkritis, dar vis pasipuošęs savo bronza prisirpusia skara. Jis anksčiau dėl pradėjusios šalti žemės, anot etnografinės Angelės Vyšniauskaitės, pagal M. Pretorijaus mintis, vadintas gruodiniu, dar spaliniu ar vėlių mėnesiu.

Atverčiant kalendoriaus lapkričio mėnesio lapelį, mums artimiausias turbūt pastarasis – vėlių mėnesio pavadinimas, artimiausios jo pirmosios dienos, per kurias mes dvasiniu būdu arčiausiai prisiliečiame prie savo artimųjų, kurie jau ilsisi dausų šalėje – Viešpaties namų buveinėje.

Visais laikais tikėta gyvųjų ir mirusiųjų bendravimu. Tikėta, kad vėlės, pakilusios nuo „vėlių suolelio“ dažniausiai į savo buvusius namus lankosi kaip tik šiuo laiku – ūkanotą rudenį. Jas per išlikusią atmintį pasitinkame malda, uždegtos žvakutės šviesa. Gera, kad mes dar turime kosmopolitinio globalistinio liberalizmo siaučiančių vėjų neištrintą istorinę atmintį, per kurią prisimename ne tik mirusius savo artimuosius, bet ir tuos, kurie mirė ar žuvo kovodami, kad mes būtume, kad būtų gyva su savo dvasinės kultūros pilnatve Lietuva.

Turėtume prisiminti ir prieš 590 metų mirusį Vytautą Didįjį, jo nuopelnus Lietuvai, Nepriklausomybės kovose su bolševikais, bermontininkais ir lenkais žuvusius mūsų karžygius, 1941 metų Birželio sukilėlius, partizanus, Sibiro ir mindžiusių mūsų žemę okupantų lagerių kankinius, Sausio 13-osios aukas, žinomus ir nežinomus kovotojus už Lietuvos laisvę.

Gera, kad mūsų Atminties vainike yra įspynusi ir prieš 64 metus vykusią antisovietinę revoliuciją Vengrijoje, ją ryškiai palaikę įvykiai Kaune ir Vilniuje. Tų įvykių metu buvo pademonstruota lietuvių ir vengrų tautų vienybė trokštanti vieni kitiems laisvės. Tuometinis Visų Šventųjų vakaras, vadintas Vėlinėmis, tapo pasipriešinimo sovietiniam okupantui simboliu. Abi kovojusios už savo laisvę tautos, nugalėjusios sovietinį imperializmą, sutraukė nelaisvės pančius, tačiau istorinė – lietuvių ir vengrų tautų tuomet parodytos vienybės atmintis liko gyva. Gyvi ir prisiminimai.

1956 m. Visų Šventųjų dienos išvakarėse organizavome nelegalią talką: sutvarkėme apžėlusius, niekieno neprižiūrimus lietuvių karių kapus Rasų kapinėse. Su kauniečių jaunimo būreliu tokio darbo ėmėmės ir Kauno senosiose kapinėse. Sutvarkėme apleistus 1941 metų Birželio sukilėlių, lietuvių karių ir pažymėtus lėktuvų propelerių kryžiais lakūnų kapus...

O tuo metu Vengrijoje vyko masinė antisovietinė akcija, aidėjo sūviai, iš vėliavų iškirpti sovietiniai simboliai: skylėtosios vėliavos tapo sukilėlių ženklais. Tautos valia prie valdžios vairo grįžęs politinių reformų iniciatorius Imrė Nadis skelbia Vengrijos neutralitetą, išstojimą iš sovietinio Varšuvos pakto, reikalauja iš šalies išvesti sovietinę kariuomenę. Kyla Vengrijos revoliucija – laisvės viltis visoms sovietų pavergtomis tautomis.

Tokiame fone surengėme studentiško jaunimo vakaronę universiteto Istorijos filologijos fakulteto didžiojoje auditorijoje. Prisirinko daugybė jaunimo. Iš anksto buvo numatyta kryptinga par-tokratų neiššifruota programa. Sklido lietuviškos dainos, sukosi poros. Pertraukos metu mūsų bendramintis Adolfas Gurskis raiškiai perskaitė iš neseniai išleisto Maironio raštų dvitomo, „Jaunosios Lietuvos“ poemos, šeštosios giesmės ištrauką „Jau slavai sukilo...“

Visi suprato, ką tai reiškia – solidarumas su Vengrijoje vykstančia revoliucija. Nutilus plojimų bangai, visi susikibę rankomis sugiedojome „Lietuva brangi“. Sklido kiti patriotiniai eilėraščiai, dainos, kalbėtojų žodžiai. Vienas iš kalbėtojų ragino visus susitelkti, kad susikaupusi potencinė energija virstų kinetine. Paslapčiomis raginame vienas kitą lapkričio 1-osios vakare rinktis į Rasų kapines prie dr. Jono Basanavičiaus kapo. Tuometinio Dailės instituto komjaunimo sekretorius, žinomų dailininkų Tarabildų sūnus Arūnas net viešai ragino studentus vykti į Rasų kapines.

Vengrijos ambasadorius su Kauno Juozo Grušo meno gimnazijos moksleiviais

Tuo tarpu partokratai nesnaudė – kūrė planus, kaip studentams sutrukdyti Visų Šventųjų vakarą eiti į kapines. Intensyviau buvo verbuojami ir šnipai. Pakviestam į saugumą Adolfui Gurskiui teko aiškintis, kaip jis išdrįso skaityti „buržuazinio“ poeto Maironio poemos, „aiškiai turinčios antitarybinę potekstę“, ištrauką. Paaiškinus, kad jis skaitė ne antitarybinį kūrinį, o tarybinės leidyklos išleistas knygos ištrauką, – sumišęs tardytojas padarė apklausos pertrauką. Matyt, toks A. Gurskio paaiškinimas jam buvo netikėtas. Tikriausiai pasitikrinęs, kad tokia knyga tikrai išleista, grįžęs jau kalbėjo švelnesniu tonu, „patardamas“, kad vis tiek viešai tokio kūrinio daugiau neskaitytų...

Susirinkome prie dr. Jono Basanavičiaus, tapusio gyvosios Lietuvos laisvės simboliu, kapo. Skambėjo patrio-

Sveikiname

75-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS Telšių filialo narį **Petrą DANUPĄ**.

*Jūsų gyvenimas – ypatingas,
Pripildytas meilės, tikėjimo,
Patriotiškumo, pagarbos –
Linkim Jums stiprios sveikatos
Ir Aukščiausiojo palaimos
Tolesnius kelius...*

LPKTS Telšių filialas

Sveikiname LPKTS Palangos filialo narius lapkričio mėnesį švenčiančius jubiliejinius gimtadienius:

**Genovaitę POCIENĘ – 85-ąjį,
Arūną ŠATEIKĄ, Jurgį SURBLĮ ir Jadvygą JASAITĘ – 75-ąjį.**

Mes linkim jums energijos, sveikatos ir šypsenos geros, plačios. Tegul jums skiriamus ILGIAUSIŲ METŲ dar šimtą kartų pakartos.

LPKTS Palangos filialas

95-ojo jubiliejaus proga sveikiname **Oną BUTKYTĖ-MATULIAUSKIENĘ**. Ko Jums palinkėti – viską turit, ką galėtum turėti. Esat mylima, šitiek metų sulaukėt. Ir laisvė Tėvynės Jums džiugina širdį, ir galvas padėję Jūsų padėką girdi. Ne veltui kentėjot, ne veltui tą auką Tėvynei sudėjot. Tad būkit laiminga!

Linkime stiprios sveikatos, laimingų ir gražių gyvenimo metų artimųjų apsuptyje ir Švč. Mergelės Marijos globos.

LPKTS Rokiškio filialas

tinio turinio eilėraščiai, kalbos, giesmė „Marija, Marija“, Lietuvos himnas, sveikinantis Vengrijos revoliuciją žodžiai. Pasirodę milicijos būriai ir kareiviai stengėsi susirinkusį jaunimą išsklaidyti, neleisti žygiuoti miesto link. Kareiviams vadovavęs generolas net įstengė lietuviškai pasakyti keletą žo-

ateina! „Ką? Neskiriate rusų nuo prūsų? – atrėžiau. – Čia kalbama, kad nuo prūsų šalies ateina kryžiuočiai. Tai mūsų klasiko Maironio eilėraštis.“ O jis ne tiek susigėdo, kiek supyko, kad taip atšioviau, todėl tardymas dar ilgokai vyko...“ (Žurnalas „Legendos“, 2020 m. Nr. 5 (44), 51 psl.)

Kaune 1956 m. įvykių minėjimas vyko jau pagal tradiciją Senosiose kapinėse prie įrengto memorialo. Šiose kapinėse sovietinės okupacijos metais beveik kasmet vykdavo didesni ar mažesni žmonių antisovietiniai susibūrimai, prasidėję jau pirmaisiais okupacijos metais – 1940-ųjų lapkričio 2 d., kurią, kaip teigia istorikas Vytautas Jurkus, galima laikyti neginkluoto antisovietinio pasipriešinimo pradžia. Ypač plautų atgarsį turėjo čia vykęs, kaip ir Rasose, 1956 m. lapkričio 1-osios vakaro susibūrimas, sveikinęs ir Vengrijoje vykusią revoliuciją, dabar įvardijamą Vengrijos nacionaline diena.

Minėjime dalyvavo Vengrijos Nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius J. E. Gabor Diczhazi, ambasados padėjėja Justina Bolgova, konsulė Iona Jočionisnė-Mezzaros bei kiti ambasados darbuotojai. Dalyvavo mūsų jau prieš keletą metų organizuotos mokių grupės su mokytojais iš Kauno Juozo Grušo meno gimnazijos ir Generolo Povilo Plechavičiaus kadetų licėjaus, taip pat Lietuvos Sąjūdžio Kauno skyriaus, Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio atstovai ir kiti.

Prie memorialo buvo padėti Vengrijos ambasados ir Kauno savivaldybės vainikai. Skambėjo Vengrijos ir Lietuvos Respublikos himnai. Darganoto rudens minėjimą sušildė meninė programa, kurią rengiant daug triūso įdėjo šio minėjimo dalyviai: J. Grušo meno gimnazijos mokytojos Vida Zulonaitė ir Eglė Grybienė, Kadetų licėjaus mokytojos Jūratė Ivanauskienė ir Laura Valaitienė.

(keliamą į 8 psl.)

Džezkazganas-Rudnikas

Buvusio politinio kalinio Antano VAIČIŪNO atsiminimai

Karpinskij – tai vieno iš Rusijos geologų pavardė. Žodis „karjeras“ – tai vario rūdos kasimas atviru būdu. Ten, kur rūdos klodai guli negiliai (10–20 metrų), viršutinis žemės sluoksnis nukasamas ir tada kasama rūda. Vario rūda – tai pilkas akmuo.

Tęsins. Pradžia Nr. 40 (1398)

Darbo objektai.

Karpinskio karjeras

Džezkazgano apylinkės rūdoje vario būdavo apie 7 procentai. Su oriniais perforatoriais išgręžiamos skylės, jos užpildomos sprogstama medžiaga ir sprogdinama. Nusprogdintus gabalus rankomis krauna į vagonėlius, veža į paviršių ir krauna į traukinio vagonus.

Karpinskio karjeras buvo vienas iš blogiausių objektų. Tai sunkiausi darbai: žiemą – šalta, vasarą – labai karšta. Kaliniai buvo gręžėjai, krovėjai ir vienas kitas pagalbinis darbininkas. Žinoma, ir brigadininkas su savo pavaduotoju, jie taip pat būdavo iš kalinių. Sprogdintojai buvo tik laisvieji.

Atstumas nuo lagerio iki Karpinskio karjero buvo apie 2,5 kilometro. Į darbą ir iš darbo vesdavo su sargyba, taip vadinamuoju konvojumi. Prieš pajudant kalinių kolonai, sargybos (konvojaus) viršininkas atskaitydavo „maldele“: „Dėmesio, kaliniai, einant neatsilikti, nekalbėti, iš vienos eilės į kitą nepereiti. Pabandžius pabėgti –konvojus šauna be perspėjimo. Marš“. Tokius pamokymus išklaudydavome ir prieš išeidami į darbą, ir prieš išeidami iš darbo.

Vario gamyklos bazė

Šio rašinio pradžioje minėjau, kad 60 kilometrų nuo Džezkazgano yra miestelis Karsakpai, o tame miestelyje – vario lydymo fabrikas. Į tą fabriką veždavo tik kokybišką rūdą. Platusis geležinkelis buvo tik iki Džezkazgano Rudniko, o toliau iki Karsakpai – tik siaurasis. Visus krovinius, kuriuos atveždavo vario fabrikui, reikėdavo iš plačiojo geležinkelio vagonų perkrauti į siaurojo geležinkelio vagonus.

Pagrindiniai kroviniai buvo anglis, miško medžiaga, peritas (vario oksidas; jį maišydavo su rūda prieš lydymą), cementas, įvairūs metalai, įrengimai. Iš fabriko siaurojo geležinkeliu atveždavo išlydyto vario gabalus, metalo laužą ir visa tai reikėdavo pakrauti į plačiojo geležinkelio vagonus. Vario gabalai būdavo maždaug 50x70 cm, sverdavo apie 100 kilogramų. Juos kraudavo rankiniu būdu „kantuojant“. Vagonus sustato vieną greta kito, tarp vagonų padeda „tiltą“ ir rankiniu būdu perkraunami tie vario luitai.

Darbas labai sunkus, silpniesni nepajėgdavo – „užlūždavo“. Vario bazėje buvo griežta taisyklė – jeigu atstūmė vagonus, tai kol neiškrausit, neisit „namo“ (į lagerį). Darbo diena – 10 valandų. Būdavo atvejų, kad visiškai prieš darbo dienos pabaigą „paduoda“ ešeloną. Darbo pabaiga („sjom“) atšaukiama ir darbas tęsiamas, kol bus iškrauti vagonai.

Dažnas atvejis. Darbo diena visiškai baigiasi. Iš stoties atstumia vagoną su anglimi. Darbo pabaiga atšaukiama ir dirbam dar penkias valandas, iš viso tą dieną – apie 15 valandų. Lagerio viršininkas „pasigailėjo“ ir davė premiją: visiems po 100 gramų duonos. O rytoj –

eilinė darbo diena. Man dirbant vario bazėje, 1952 metų pavasarį sargybinis iš bokštelio nušovė kalinį afganistanietį – per arti priėjo prie spygliuotų vietų tvoros.

Atstumas nuo lagerio iki vario bazės apie trys kilometrai. Objektas nedidelis. Jame dirbo apie 100 žmonių.

Medžio apdirbimo fabrikas (DOZ – derevoobdielőčnij zavod)

Nuo lagerio iki DOZ buvo apie 2,5 kilometro. Fabrike dirbo apie 150 žmonių. Tai buvo vienas iš geresnių objektų. Fabrikas gamino nesudėtingus baldus: kėdes, rašomuosius stalus, spintas.

Miško medžiagą atveždavo vagonais. Iškrauti darydavo bendrą fabriko talką. Paskui, kai išveždavo tuščius vagonus, rąstus rūšiudavo, kraudavo, pagal rūšis ir poreikius, veždavo į greta esančią lentpjūvę, išpjaudavo lentas ir veždavo į džiovyklą. Apdžiūvusias lentas veždavo į paruošimo cechą, ten pjaustydavo, obliudavo ir darydavo baldus.

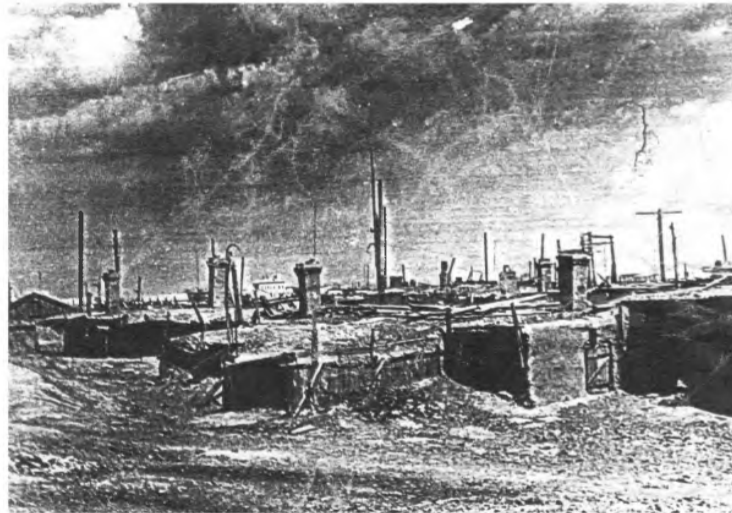
Prie fabriko buvo metalo gaminių skyrius. Jame darydavo baldams varžtus, kampuočius ir kitokias detales. Gaudavo užsakymų ir iš kitų objektų.

Kaliniai DOZą perfrazuodavo: „Dom otдыхa zaključionych“ (kalinių poilsio namai).

Tame fabrike dirbau dvejus metus. Ten „šventėm“ Stalino mirtį.

Šachta 51–54

Ji buvo apie kilometrą nuo lagerio. Tai buvo nauja šachta. Aš į ją nuėjau dirbti savo noru, kai ten atsirado elektros vieta.

Šachtininkų namai Džezkazgane. 1956 m.

Šachtą sudaro antžeminė dalis: bokštas (hapior) – mašinų (pakėlimo) skyrius, mechaninės dirbtuvės ir administracinis pastatas. Pati šachta prasideda maždaug 5x5 metrų šuliniu, besileidžiančiu žemyn. Šachtoje buvo taip vadinami horizontai „320“ ir „360“. Tie horizontai iškasami po rūdos klodais. Tai požeminiai tuneliai, kuriais vaikščioja žmonės, važinėja maži šachtiniai traukinukai, maitinami nuolatine elektrosrove (panašiai kaip troleibusai, tik tai ant rą laidą atstoja bėgiai, o trolėją liečia taip vadinamas pantografas. Tie elektriniai vilkikai buvo pagaminti Vengrijoje.

Rūdų klodai būdavo virš tunelių – štrekų (iš vokiečių kalbos). Kameroose, kur buvo sprogdinama rūda, pasitaikydavo apsinuodijimų anglies viendeginio (CO) dujomis. Jos susidarydavo nevisiškai sudegus sprogstamoms medžiagoms. CO yra sunkesnės už orą ir, esant silpnai ventilacijai, nugula ant rūdos, o ją pajudinus vėl pakyla į orą. Mirtinų apsinuodijimų man neteko matyti, bet

Antanas Vaičiūnas (dešinėje) lageryje

iki sąmonės netekimo – keletą kartų. Dažniausiai apsinuodydavo naujokai. Patyrę šachtininkai pajusdavo dujas ir išeidavo į grynesnę orą.

Dirbant 51-oje šachtoje, žuvo trys žmonės: du lietuviai ir Pavolgio vokiečiai. Apie lietuvių žūtį aprašysiu smulkiau skyriuje „Lietuviai“.

Šachtos direktorius buvo žydas Lev Doskovskij, vyr. inžinierius – Urumov, vyr. energetikas – Kelberer (Pavolgio vokiečiai), mūsų 3-io baro viršininkas buvo korėjietis Pak. Jo pavardė buvo iš trijų skiemenų, bet rusai jo pavardę sutrumpino.

Ta proga prisiminiau vieną anekdotą. Vienas rusas turėjo ilgą pavardę „Semižopov“. Jis parašė carui prašymą, kad jam leistų sutrumpinti pavardę. Iš caro kanceliarijos atėjo atsakymas: leidžiama vadintis „Piatizo-pov“.

Tuchta – tai rusiškas žodis, kurio negalima išversti į kitas kalbas. Tai – užrašyti nepadaryti darbai. Žodis atsirado Belomoro kanalo statybos laikais 1933 metais. Tada buvo toks kalambūras: „Bez tuchty i amonala nepostroiš ty kanala“ (Be prirašinėjimų ir amonalo tu neįrengsi kanalo. Amonalas – sprogstamoji medžiaga, naudojama uolienoms ir įšalusiam gruntui sprogdinti).

Dirbant Karpinskio karjere, į objektą atvežė anglį. Stora supilta anglis per kurį laiką savaime užsidega. Taip ir atsitiko. Atvedė brigadą tą anglį užgesinti. Brigadininkas buvo „galvotas“. Jis surašė „nariadą“, kad kai paskaičiavo,

tai paaiškėjo, kad gesinimas kainuos brangiau negu anglis. Užsidegė, tai tegu ir dega.

Geležinkelio kaimelis

Tai buvo palyginti naujas objektas. Jį suformavo 1953 metais iš statybos specialybių kalinių. Statė geležinkeliečių gyvenvietę. Tai buvo beveik miesto tipo gyvenvietė: namai šiuolaikinės, europietiškos išvaizdos, ne tokiais plokščiais stogais kaip senieji lagerio barakai. Visas medines detales (duris, langus) vežė iš Suomijos. Tai buvo aukščiausios rūšies pušiniai gaminiai.

Objekte dirbo apie 150 žmonių. Žiemą lauke dirbti šalta, tai sukdavo laužus iš tų suomiškų langų rėmų ir šildydavosi. Sveikata juk brangiausias turtas. Valdžia ausdavo, bet niekas to nepaisydavo. Vieną laužą užgesino, žiūrėk, kitoje vietoje jau naujas pleška. Atstumas nuo lagerio iki geležinkelio kaimelio buvo apie 2,5 kilometro.

Paminėsiu vieną komunizmo statybos lozungą: „Mes dirbame solidarčiai! Ko nepadare vienas, to nedaro ir kiti...“

Krata (kalinių žargonu – „šmon“)

Kratos kalinį lydėdavo nuo arešto iki išėjimo iš kalėjimo ar lagerio. Kaliniams buvo draudžiama turėti peilius, skutimosi priemonės iki 1955 metų, pinigų ir daug kitų daiktų. Nors peiliai buvo uždrausti, bet beveik visi juos turėdavo, tik peilis niekada nebūdavo padėtas viešai. Nors pinigai buvo uždrausti, bet jie įvairiais būdais į lagerį pakliūdavo ir buvo naudojami nelegaliai.

Priziūrėtojai per kratas visus uždraustus daiktus atimdavo. Ypač uoliai ieškodavo pinigų, nes juos pasisavindavo. Jeigu perkratą atimdavo peilį, tai kitą dieną kalinys „darbovietėje“ jį vėl pasidarydavo ir įsinešdavo į lagerį. Kiekvieną dieną grįžtančius iš darbo kratydavo. Kaliniai kratą vadindavo „šmon“. Kratydavo dažniausiai keturi priziūrėtojai. Kalinys turi atsisegti „bušlatą“ ar „telogreiką“ ir priziūrėtojas jį apčiupinėja.

Kratos dažniausiai būdavo daromos formaliai, bet tai priklausė ir nuo priziūrėtojo charakterio bei nuotaikos. Jis gali įsakyti nusiauti batus arba veltnius, nusivilkti „bušlatą“ arba „telogreiką“. Jeigu rasdavo ką nors griežtai draudžiamo, tai tą kalinį atskirdavo ir nuvedė į lagerį, uždarydavo į BURą (Barak usilenovo režima). Kol visus sugrįžusius iškratydavo praeidavo apie 1,5 valandos. Ir tai po 10 valandų darbo, lauke ir ant vėjo.

Kratos buvo daromos ir barakuose. Kaliniai, parėję iš darbo, pamatydavo, kad barake daryta krata: visa patalynė išvartyta, daiktai išmėtyti. Praeina pora valandų, kol visi atsirenka savo daiktus, susidėlioja išmėtytus laiškus ir popierius.

(keliamo į 7 psl.)

Likimo spalva – žalia

Kaunietis, žinomas krepšininkas ir politikas Gediminas Budnikas ruošia spaudai knygą „Likimo spalva – žalia“. Joje bus publikuojama turtinga Budnikų giminės istorija, jo tėvelių, pokario Ukmergės krašto Vyčio apygardos partizanų Florijono Budniko-Kardo, Žaibo (1906–1945) ir Valentinės Pakėnaitės-Budnikienės-Nendrės (1913–1945) kova ir žūtis, Gedimino pasiekimai krepšinio aikštelėse, ginant „Žalgirio“ komandos garbę, politiniai užkulisiai, būnant Kauno miesto tarybos nariu, einant miesto mero ir vicemero pareigas.

Apie Budnikų žūtį savo atsiminimus parašė mokytoja, tų įvykių liudininkė Juzė Dirsytė-Zišienė, šeimos istoriją knygoje „Kapai be kryžių, kryžiai be kapų“ aprašė Albinas Slavickas. Medžiagą rinko ir žurnalistė iš Ukmergės Loreta Ežerskytė, Mečislovas Trei-

nys ir kiti.

1945 m. liepos 26-osios vakarą sovietų kareiviai apsupo partizanų slėptuvę Užulėnio miške. Valentina tuo metu partizanams nešė maisto. Ją pagavę enkavedistai norėjo sužinoti partizanų slėptuves, tad kankino, badė

durtuvais. Nužudę paliko miške. Slapta laidojant jos kūną Lėno kapinaitėse, rado septynias mirtinas durtuvų žaizdas... Florijonas žuvo besigindamas prieš slėptuvės.

2014 m. vasario 16-ąją, minint Valskybės atkūrimo dieną, Lietuvos Res-

publikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė už nuopelnus Lietuvos Respublikai įvertino Budnikų auką: partizanų ryšininkė ir rėmėja mokytoja Valentina Budnikienė apdovanota Vyčio Kryžiaus ordino Karininko kryžiumi, o jos vyras savanoris Florijonas Budnikas – Vyčio Kryžiaus ordino Riterio kryžiumi. Apdovanojimus atsiėmė po tėvų žūties našlaičiais tapę ir sunkią vaikystę turėję sūnūs Gediminas, Juozas ir Antanas...

Vladas VAITKEVIČIUS

Nevaikiška vaikystė

Gediminas BUDNIKAS

Man ir dabar akyse stovi prisiminimų vaizdai, kai mes su baba (taip mūsų krašte vadina močiutę) ėjome iš vieno kaimo, kiek pabuavę – į kitą vietą. Kartu vesdavomės jauną šeimą karvytę, apsikarstę venzlais (ryšuliais). Po tėvų žūties ilgiausiai gyvenome Šaukavoje pas Apoloniją ir Jurgį Bešėnus. Apolonija buvo vyriausia mano tėvo sesuo. Bešėnai augino tris vaikus: Algirdą, Albertą ir Valią.

Per kaimus – su „venzliukais“ ir karvute

Teko gyventi ir šalia Šaukavos (Ukmergės r.) esančiame Bimūnų kaime pas Kerbelius, Krikštaponius, Vareikius ir Žemaičius. Visur ištikdavo ta pati lemtis: sužino koks apylinkės pirmininkas, buvęs stribas, prigąsdina geradarius, kad su visa šeima išveš į Sibirą, jie ašarodami mus išlydi, ir vėl einame pas žmones prašyti kampelio prisiglausti. Vėl su savo skurdžia mantele ir karvute.

Tai buvo 1949-ųjų vasarą. Atsime nu, tuomet laikinai glaudėmės pas Kerbelius Bimūnų kaime. Jie turėjo du vaikus – Moniką, vyresnę už mane, ir vienmetį su manimi Algiuką. Mes su Algiuku raičiojamės po aslą, senasis Kerbelis, būdavo, sėdi, rūko pypkę, ir mums, vaikams, sako: „Katras gi iš jūsų macnesnis (stipresnis)?“ Sakau: „Aš“, o Algiukas tvirtina, kad jis. Senolis šypteli: „Eisit imčių, tadum žinosim katras“.

Liepė susiimt per pusiaują ir davė komandą. Pradėjome galytėtis. Aš labai greitai pargrioviau Algiuką, o senasis Kerbelis sako: „Iš naujo, gal tu, Algiuk, negerai suėmei?“ Dar kartą parodė kaip. Mes vėl susikibom, ir vėl aš jį pargrioviau. Diedukas susiraukė, matau, mano baba kukliai šypsosi. Kerbelis sako: „Nu, gerai, trečias rozas neme luoja, tu, Algiuk, atmink – tavo namai, jo nagai, tavo turi būti viršus“. Ir vėl davė komandą, bet aš ir trečią kartą Algiuką nugalėjau. Jis verkė, kad nepateisino dieduko vilčių, žiūriu, ir mano baba verkia. Klausiu: „Babyt, ko tu verki, aš tai jį pargrioviau...“

Ir tik po kiek laiko supratau, ko mano baba verkė: jai turbūt pralėkė pro akis visi gyvenimo vaizdai, kaip jos vyresnėlis su broliais savo rankomis pasistatė naujus gražius namus. Florijonas buvo neblogas stalius, namuose turėjo varstotą (darbastalį), kitus stalius įrankius. Namą pasistatė dviejų aukštų, tais laikais kaime tai buvo naujiena. Ir neteko dorai pagyventi – karas, okupacijos, sūnaus ir marčios žūtis, išdraskyti namai.

Ateidavome su baba iš Šaukavos į Pamernackus aplankyti mano brolių Juozo ir Antano. Pasitikdavo diedukas Juozas Pakėnas, teta Vanda su Vaclovu, mergaitės Danutė, Vida, Birutė ir Regina. Diedukas visada pavaišindavo me-

dumi su šviežiais agurkais, matydavau, kaip jo skruostais rieda ašaros. Pasisvečiavę su babyte vėl eidavome iš Pamernackų į gimtuosius Paąžuolius pažiūrėt savo buvusios sodybos.

Mūsų žemė driekėsi prie pat kelio Ukmergė–Panevėžys. Iš mūsų namų

„Gediminai, tu jau pavargai ir kiaušiniukus sumalsi. Eikš, panešiu tave „barabonu“. Tas žodis atsirado dar caro laikais, kai kareiviai ant nugarų nešdavosi į pratybas didelius būgnus.

Užsiropštęs babai ant nugaros ir apkabinęs jos kaklą, pasijutau labai sau-

Florijonas ir Valentina Budnikai žuvo 1945 m. liepos 26 d.

tebuvo likę pamatai, šulinys ir iki kelio apie 150 metrų nusidriekusi alėja, apodinta vyšniomis. Galima tik įsivaizduoti, kaip pavasarį buvo gražu. Baba, kaip visada, nusišluosto skarele ašarotas akis ir sako: „Matai, Gediminai, nieko neliko... O kokie gražūs buvo namai, balnojami arkliai, dviračiai, kiek buvo visko, ale nieko neliko. Ale svetimas geras niekam laimės neatnešė“.

Būdavo, pastovim, pastovim ir grįžtamįsvetimus namus. Stebėdavausi, kodėl močiutė mane veda vis pakrūmėm, vis pakrūmėm, jeigu visai geras kelias šalia. Ji sakydavo: „Eidami pauogausim, gal dar kokį grybą rasim“. Aš vėliau supratau – baba labai baiminosi, kad mūsų neužmatytų buvę stribai, nes žmonių trėmimai į Sibirą neapstojo.

Lyg pro miglą prisimenu, kaip per šv. Velykas iš Bimūnų kaimo ėjome į Šaukavą, pas babos dukterį Apoloniją. Aš buvau penkerių metų, o teko ateiti nuo Bimūnų iki Šaukavos kokius tris kilometrus. Be to, prie pat Bešėnų suartas didžiulis laukas, gilios vagos. Aš einu ir vis krentu, o nešiau kelis dažytus kiaušinius. Man baba ir sako:

„Baba, kai aš užaugsiu, ir tave panešiu barabonu...“ Baba man: „Geras tu mano, labai geras“. Prisiminus šį šv. Velykų rytmetį, man ir dabar akyse pasirodo ašaros.

Pas tetą – į Kauną

Man teta Vanda pasakojo, kad, kai tėvai žuvo, mus visus tris, jų vaikus, atvežė į Pamernackus vežimu kaip bulvių maišiokus. Juozas tebuvo penkerių su puse, Antanas ketverių, o aš – vos pusantrų metų... Vanda su Vaclovu jau turėjo tris dukras: vyresnę Danutę, metų su trupučiu Vidą ir tik ką gimusią Birutę. Teta Vanda prisieimė mus visus. Vyresnieji mano broliai jau buvo protingesni, o aš vis kažko nepasidalydavau su mažąja Vidute ir, pasakojo, ją skriausdavau. Tarp kitko, dabar ji yra viena iš mano mylimiausių pusseserių.

Kartą, kai močiutė Konstancija, mano baba, atėjo mūsų aplankyti, Vanda ir sako: „Mama, aš nebeįsiveikiu su visais. Jeigu dar Gediminas su mano Vidute taip nesimuštų, tai dar baikė. Gal, mama, paimk tu Gediminą auginti“. Taip aš buvau atskirtas nuo savo bro-

lių ir matydavomės gan retai. Babytė visą vargą su manimi prisieimė sau.

Apie 1950-uosius mes savo gimtinėje ir aplinkiniuose kaimuose negalėjome niekur prisiglausti. Liko vienintelis kelias – važiuoti į Kauną. Parduovė mūsų maitintoją šeimą karvute, tiesa, pieno ji duodavo nedaug, bet labai riebaus, tiesiog pusė grietinėlės, man buvo labai gaila mūsų gražuolės.

Taip atsiradome Kaune, pas babytės dukterį Nataliją, visų vadinamą Natalyte, jautrios ir geros širdies žmogų. Natalijos Bundonienės vyras Jeronimas buvo ištremtas į Sibirą, ji viena augino dvi šaunias dukras – Aldoną ir Reginą. Kai mes atvažiavome, Alda ir Rega buvo gimnazistės. Mane, kaimo vaiką, pratino prie tvarkos ir švaros. Aš jų labiau klausydavau negu babos. Teta Natalytė perspėjo: „Gediminai, su niekuo nesimušk, daug nekalbėk, nes čia pat saugumas. Ir šiaip dabar toks metas“.

Tetos butukas buvo mažytis, tik 25 kv. m. Jis ribojosi su Raudonojo kryžiaus ligoninės siena, o iš gatvės pusės buvo tretieji Politechnikos instituto rūmai, tais laikais dar vadinami Ateitininkų rūmais. Mūsų pagrindinė gatvė buvo Stalino prospektas, tik kur kas vėliau pervardyta į Laisvės alėją. Iš mūsų kiemo labai gerai matėsi pilkas Saugumo komiteto pastatas, daugeliui žmonių kėlęs siaubą. Taigi gyvenome labai pavojingoje vietoje.

Mūsų kiemas buvo didelis, jo viduryje stovėjo dviejų aukštų mūrinis namas, o kiemo gale – apgriuvęs dviejų aukštų medinukas. Prie jo buvo privežta daug lentų, ant kurių mes, vaikai, mėgomė suptis. Šalia stovėjo dviaukščiai sandėliukai malkoms arba anglims susidėti. Pamenu, kaip pirmą kartą išėjau į kiemą: vaikai sužiuro į mane, vienas paklausė, iš kur aš. Pasakiau, kad iš kaimo. Kažkodėl visi pradėjo garsiai juoktis ir šaukti: „Kaimo Jurgis, kaimo Jurgis!“ Aš jiems šaukiau, kad esu Gediminas, bet niekas neklausė, tik dar labiau šaukė. Parbėgau į namus beveik verkdamas. Pusseserė Aldutė paklausė, kas nutiko. Pasakiau, kad vaikai kaimo Jurgiu vadina. Ji sako: „O tu neatsiliepk“. Pabandžiau, nepadėjo – vaikai išvis liovėsi su manimi žaisti. O mes kieme, ypač vasaromis, išbūdavome iki išnaktų. Žaisdavome „Koldūnus“, „Šuniukus“, „Vėliavos pagrobimą“ ir kitus žaidimus. Kieme gyveno dvi rusų, keturios žydų tautybės šeimos, o visi kiti – lietuviai. Tarpusavyje kalbėdavomės tik lietuviškai...

Džezkazganas-Rudnikas

(atkelta iš 5 psl.)

Būdavo kratos poilsio dienomis. Tada visus išvarejo į kiemą ir darydavo „generalinę“ kratą. Žodžio „šmon“ kilmės man nepavyko išsiaiškinti.

Anekdotas kratos tema. Kai žydai važiuodavo į Izraelį, tai turėdavo praeiti muitinės patikrinimą. Dažniausiai prie Ukrainos ir Vengrijos pasienio Čopo miestelio. Ten iš jų atimdavo sovietinius pasus, ten jie „šokdavo striptizą“ (išrengdavo iki nuogumo) ir buvo atliekama delikati procedūra, vadinama „otvernite golovku“ („pasukite galvutę“). Žydai, išleisdami savo gimines ir pažįstamus važiuoti į Izraelį, sakydavo: „Nesakyk „op“, kol nepravažiavai Čop“.

Streikai

Kol Stalinas buvo gyvas, santvarka ir lagerio režimas buvo griežtas, tai streikų nebuvo. Žmonės buvo išbadėję, nusilpę, suvežti visokių tautybių, tikių ir rasių, buvo nevieningi, tai apie streikus niekam net mintis į galvą neatėjo. Kai ta žmonių masė kelerius metus pagyveno kartu, susipažino, vienas kitą suprato, tada pradėjo dygti bendro veikimo daigai.

Stalino mirtis tiems procesams davė stiprų impulsą, nes visi galvojo ir tikėjosi, kad naujoji valdžia darys kažkokias reformas, palengvins režimą ir panašiai. Ypač viltiesturėjo tie, kurie buvo teisti pagal 58-1b straipsnį, tai yra už karo laikus. Daugiausia tai buvę karo belaisviai, kuriems buvo atseikėta po 25 metus.

Naujoji valdžia pirmiausia paskelbė amnestiją kriminaliniams nusikaltėliams ir 1953 metų vasarą iš lagerių išėjo apie milijonas vagių, žmogžudžių, prievartautojų ir kitokių kriminalinių... Jie užtvindė stotis, priplaukas ir mažus miestelius, ypač atokias gyvenvietes. Buvo net sukurtas kino filmas „Šalta 1953 metų vasara“. Filme amnestuotų recidyvistų būrys užpuolė, apiplėšė ir terorizavo atokią gyvenvietę.

Politiniuose lageriuose iki 1954 metų pavasario (bent jau Steplage) buvo tylu. Visi kažko laukė, tikėjosi, bet ir valdžia tylėjo...

Kaip jau minėjau, lagerio darbo dienos trukmė buvo 10 valandų. 1954 metų rudenį pa-

sklido gandas, kad išleistas įstatymas lagerių darbo dieną sutrumpinti iki 8 valandų. Valdžia tylėjo... Žmonės juokaudavo, kad įstatymus iš Maskvos veža jaučiais, todėl ilgai trunka. Pagaliau žmonių kantrybė trūko! 1954 m. rugsėjo 11-osios naktinė pamaina nusprendė dirbti ne 10 valandų, o 8 valandas. Aš dirbau toje šachtoje ir toje pamainoje, todėl viską gerai atsimenu.

Atidirbę 8 valandas, susirinkom prie iškėlimo ir davėm mašinų skyriui keturis signalus – kelti žmones. Mašinų skyrius nekelia. Telefonu susiskambinom ir sakom, kad mes dirbsim aštuonias valandas! Taip mums besiginčijant su pakėlimo tarnyba praėjo ir iki 10-ies valandų. Tada jau mes atsiskakėm išsikelti. Kilo triukšmas: kol darbininkai kaliniai neišsikelia negali leisti sprogdinto-

jai. Sutrinka visas dienos grafikas. Šachtos valdžia pranešė lagerio valdžiai. Mes šachtoje užgesinom visas šviesas, išsislaptėm po šachtą. Pamaina, kuri turi dirbti po mūsų atsiskakė išeiti iš lagerio, kol nesugrįš naktinė pamaina. Taip mes išbuvo me iki dvyliktos valandos ir į lagerį sugrįžome apie 13 valandą vietoj 7 valandos.

Tą pačią dieną lageryje iškabino didelį skelbimą, kad „Nuo 1954 m. rugsėjo 12 d. lagerio darbo dienos trukmė 8 valandos“. Taip mūsų mini streikas pavyko.

Aš sąmoningai neminiu Kengyro sukilimo. Viena, kad tai buvo ne mūsų lageryje, o antra, kad tas sukilimas aprašytas tų, kurie buvo to streiko – sukilimo dalyviai.

Kapinės

Kol aš buvau lageryje, tai tiksliai kapinių vietos nežinojau. Žmonės kalbėdavo, kad jos yra kažkur už vario bazės.

1952 m. gruodžio mėn. šachtoje Nr. 51 sunkiai susiža-

lojo Povilas Jodelis, kilęs nuo Utenos. Jį dar gyvą parvežė į lagerį, bet tą pačią naktį jis numirė. 1955 metais toje pačioje šachtoje žuvo jaunas vyras, kilęs iš Žemaitijos. Žuvo jis per savo didelį drąsumą. Aš nežinojau nei jo vardo, nei pavardės, nežinau ir dabar, tik žinojau, kad jis buvo iš 110 brigados, kurioje brigadininkas buvo lietuvis Cicėnas nuo Ignalinos. Toje pačioje brigadoje dirbo ir Kazimieras Baronas.

Kai išėjau iš lagerio ir negavau leidimo grįžti į Lietuvą, tai apsigyvenau gyvenvietėje Krestop, netoli lagerio, ir pradėjau dirbti toje pat 51-oje šachtoje. Bedirbant toje šachtoje, žuvo vokiečiai iš Pavolgio ir jį palaidojo tose kapinėse. Šachtos dirbtuvėse padarė metalinių kryžių ir pastatė prie jo kapo. Režimas jau buvo susilpnėjęs ir valdžia tam neprieštaravo. Kai 1956 m. balandžio mėn. sumaniau surasti lagerio kapines, tai tas vokiečio kryžius gerokai palengvino paiešką, nes tuščioje stepėje kryžius (beje vienintelis) iš tolo matėsi.

Kokį plotą užėmė kapinės ir kiek žmonių ten palaidota, net apytiksliai nebuvo įmanoma nustatyti, nes senesnieji kapai vėjo beveik sulyginti su žeme. Kapas – tai žemės kauburėlis ir medinis maždaug 50–70 centimetrų aukščio kuolelis, prie kurio prikalta skarda su iškalto kalinio numeriu. Senesnių kapų kuoleliai supuvę ir nuvirtę, o dar senesnių – nesimantė nei numerių, nei kuolelių, vos matėsi tik žemės kauburėlis. Jeigu ne tas vokiečio kapo kryžius, tai vargu, ar būčiau radęs tuos kapus.

Buvusių kalinių atsiminimuose skaičiau, kad prieš išvežant iš lagerio laidoti, mirusiam plaktuku pramušdavo kaukolę. Ar buvo ši tradicija mūsų lageryje, aš nežinau.

Tame pačiame Rudnike buvo dar kitas lageris – 392/1 (pirmasis skyrius) su dviem punktais. Atstumas tarp lagerių – apie 3 kilometrai. Ar jis turėjo savas kapines, ar laidojo tose pačiose, man neteko girdėti.

(Bus daugiau)

Čia kasmet susitinkama pagerbti Generolo Vėtros

(atkelta iš 1 psl.)

Sauliui Burškiui ir Mindaugui Stakučiui įteikėme Lietuvos Respublikos Seimo nario Antano Matulo padėkas.

Po Jono Noreikos-Generolo Vėtros jubiliejaus paminėjimo Valdas Ponelis, Saulius Burškys, Algimantas Bartkus, Janina Kvedarienė, Regina Kasulienė ir Antanas Kasulis ir Erika Kižienė aplankė septynių partizanų žūties vietą Kuntaičių k., kur, buvusioje Krikštopaičio sodyboje, 1997 m. pastatytas paminklinis akmuo: Juozui Dominauskui-Kęstu-

čiui, Liepai, Leonui Mačėnui-Bijūnui, Alfonsui Karskiui-Kuosai, Kazimierui Zaleckiui-Snaiperiui, Petru Kazlauskui, Aleksandriui Šliurpai-Marytei, Gruodžiui, Antanui Petraičiui-Ilgšiui, Eimučiui.

Suplanuotą šventinę minėjimo darbotvarkę, deja, bet gerokai pakoregavo virusologinė situacija. LPKTS vardu nuoširdžiai dėkojame už pagalbą ir dalyvavimą renginyje Šukionių bendruomenės nariams Jolandai Tamošaitienei, Valdui Poneliui ir Stanislovui Montvydui.

Šioje sodybvietėje žuvo septyni partizanai

Kviečiame!

Kviečiame apsilankyti LPKTS Patriotinių leidinių knygnylyje (Laisvės al. 39, Kaune) ir įsigyti knygų tremties ir rezistencijos tematika, naujausius „Tremtinio“ numerius.

Užjaučiame

Nuoširdžiai užjaučiame LPKTS Alytaus filialo pirmininkę **Stasę Tamašauskienę**, mirus vyrui Vladimirui. Telydi Jus dvasios stiprybė.

LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas, valdybos pirmininkas Vladas Sungaila ir „Tremtinio“ redakcija

Skaužią netekties valandą, staiga mirus mylimam sūnui Kęstučiui, nuoširdžiai užjaučiame mūsų filialo narę, buvusią tremtinę **Aldoną Staugienę**.

LPKTS Kauno filialas

Nuoširdžiai užjaučiame dukteris ir jų šeimas, mirus mami Marytei Kaluškevičienei, buvusiai ryšininkei, kalėjusiai Kazachijos, Balchašo kalėjime.

LPKTS Kauno filialas

Skaužią netekties ir liūdesio valandą mirus vyrui Justinui Keiniui, nuoširdžiai užjaučiame LPKTS Telšių filialo tarybos narę **Birutę** ir visus artimuosius.

LPKTS Telšių filialas

Tremtinys
www.lpkts.lt

ISSN 2029-509X

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

Įmonės kodas 300032645

Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,

Tel. (8 37) 323 204, 8 667 39218

Savaitraščio vadovė **Audronė Kaminskienė**
Techninė redaktorė **Vesta Milerienė**

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

2 spaudos lankai. Tiražas 1310 egz. Kaina 0,90 euro.

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

Projektas „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia (2020 m. skirta 11800 eurų)

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Nuo „Vėlių suolelio“ į 1956 metų Vėlinių įvykius

(atkelta iš 4 psl.)

J. Grušo meno gimnazijos gimnazistės Gabija, Gabrielė, Evelina ir Austėja atliko savo programinę dainą. Susirinkusieji su pakilia nuotaika klausėsi Generolo Povilo Plechavičiaus kadetų licejaus vienuoliktokės Augustės Trilikauskaitės žygio dainos. Jai pritarė darniai žygiavusių kadetų balsai.

Visų Šventųjų – lapkričio pirmoji diena dar vadinta Ilgėmis. Vaižgantas savo raštuose lyg apibūdindamas lietuvių sielos būseną, pažymėjo, jog lietuvių širdyje liūdesys dera su ilgesiu. Baltų kultūros tyrinėtojas ir mąstytojas Aleksandras Žarskus paryškina: „Ilgesys – sudaro žmogaus esmę, jo gyvenimo prasmę, mirties virsme išlieka žmogaus esmė – jo siela, pereinanti į dvasinės egzistencijos tarpsnį. Visi Šventieji turėtų būti mūsų gyvenimo pavyzdys. Ilgės – ilgėjimasis dvasinės aukštumos, gražių darbų nuveikimo, dieviškos kibirkšties, slypinčios žmoguje, proveržio“.

Visa tai neturi nieko bendro su į mūsų tautos dvasinę kultūrą besiskverbiančia svetimybe – Helovino šventimu. Etnografe Eglė Alenskaitė savo straipsnyje „Vėlinės – dvasinio šventumo, susikaupimo ir atminimo

metas...“, pateiktame interneto svetainėje teigia, kad „Helovinas – tai dar vienas dvasinio nuosmukio laiptelis, jis įsigali, kai žmogus mirtį suvokia kaip visa ko pabaigą.

Ar tikrai lietuvis yra tas žmogus,

kuriam svetima kultūra geresnė, svetimos dainos skambesnės ir pasakų turinys priimtinesnis? Gal gimtoji kultūra šiuolaikiniam lietuviui yra per gili? Į šį klausimą turime atsakyti kiekvienas sau.“

Apie gyvenime sutiktus žmones

(atkelta iš 1 psl.)

„Kitais metais mane vėl pakvietė į panašią kelionę, – pasakoja Gintautas. – Jau į Altajų, kur 1941 m. buvo ištremti lietuviai. Nuo tada tapau vos ne etatiniu operatoriumi. Bet tokioms kelionėms labai trūko lėšų ir tik 2000-aisiais Kultūros ministerija pradėjo finansuoti ekspedicijas. Tai ir sujudome. Per metus net po kelias tokias išvykas surengėme. O vadovu lyg ir atsitiktinai tapau, juk reikėjo kažkam to imtis.

2001 m. ekspediciją rėmė Mažeikių rajono savivaldybė, nes tam trūko lėšų, o aplankyti atokias vietas buvo labai sunku, kartais net neįmanoma. O neretai ir grįžti buvo sunku. Pavyzdžiui, Buriatijoje negalėjome įsigyti bilietų atgal į Lietuvą. Susisiekimas beveik visur vienodas – prasti keliai, arba jų beveik nėra, o jei dar palyja – prapuolęs. Juk mes vykstame tvarkyti kapų, o ne pramogauti.

Man labai didelį įspūdį padarė Igaroje statyti lietuvių kryžiai. Čia susipykusios Aukštaitijos, Žemaitijos bei Dzūkijos tradicijos. Meistrai, matyt, jautė savo krašto koloritą, kokia turi būti apdaila, kokios saulutės, kokia ornamentika. Matai kryžių ir jauti to meistro dvasingumą...“

Nėra, o gal aš nežinau, kito tokio metraštininko, ekspedicijų dalyvio ir organizatoriaus, koks yra Gintautas Alekna. O blogiausia tai, kad ir... pamirštas. Nežinau, ar yra ta vieta (žemėlapyje), plačiojoje Rusijos žemėje, kur jis, Gintautas, nebūtų buvęs.

Tremtinių keliais

Susitikau su juo pas Rimantą Dichavičių prieš gerą dešimtį metų. Atėjo jis apsikrovęs aparatūra ir ją išsidėliojo ant grindų. Rimantas pasakė, kad norįs ir mane su Janina Gailiušyte (Gustiene) pamatyti. Na, ir pasimatėm. Be jokių įžangų, mat laiko nėra, jis ragina mane pasakoti, kaip ir už ką vežė, kodėl bėgau iš tremties, koks tai ešelonas buvo, ką pro langą esu matęs, kai atidarė langinę. O aš jam sakau, kad vagonus,

tą sąstato vėrinį, skaičiavau, pakelėj kryžių lauką mačiau, juk taip neseniai karas buvo pasibaigęs, kokia tai baisi tuomet Rusija buvo, o mus į tikrą badą vežė, pagal korteles avizinės duonos po riekutę davė.

Paskui jis pabuvojo ir Tukačiove, mūsų šeimos tremties vietoje, tėvelio kapą nufilmuotą parodė, ten ir Rimanto saviškiai guli. Janina irgi apie bėgimą, areštą, Kureiką pasakojo. Norilskas jai sapnuojasi, juk ten ji augino savo vaikelius... Kokie skirtingi ir kartu vienodi mūsų visų keliai. Net šiandien. O Gintautas tremtinių keliais važinėdamas kartą vos gyvas liko.

Vietovė, kurion jis pakliuvo – Šiaurė. Jis žinojo, kad dar toliau, kur jų ekspedicija nebuvo, turėjo būti kapinės, o tose kapinėse palaidoti žymūs Lietuvos žmonės. Tai jis ir nutarė tas kapines susirasti. Išėdamas bendražygiams pasakė: greit grįšiu. Ir patraukė per tundrą į Šiaurę.

Ėjo, ėjo ir nudžiugo, lyg ir gyvenvietę, lyg ir kalną pamatė. O ten karinio dalinio būta. Užėjo į savotišką jurtą, pasisveikino, kariškiai lyg ir apsidžiaugė: ne, ne meška, o žmogus. Pasisakė (kaip dabar sako, kvailai), kad ieško netoliese esančių kapinių, nes jose esą palaidoti garbingi Lietuvos žmonės... Karininkas, lyg ir juokais dar arbatos pasiūlęs, paskui pakėlęs ragelį ir su daviute ėmęs aiškintis, kad kažkoks korespondentas iš Lietuvos domisi jo vietoje, ieško kažkokių kapinių. Gintautas pastebėjęs, kad karininko veidas pradėjęs niauktis, į jį nepatikliai pradėjęs žvilgčioti. Paskui taręs: „Taip, žinom mes tokią vietą. Mes pavėžėsime.“

Parodė kryptį į šiaurę

Toj jurtoj atsiradęs kareivukas. Visureigio vairuotojas. Karininkas apsirėngęs ir paprašęs su juo eiti. Na ir išvažiavę ieškoti kapinių, vis toliau ir toliau, net sunku pasakyti, kiek toli jie taip važiavę, paskui mašina sustojusi, karininkas liepęs išlipti, o kai jis išlipęs – karininkas parodė kryptį į Šiaurę, saky-

damas: ten, už gero kilometro ir yra kapinės, kurių ieškai. Gintautas likęs stovėti, o visureigis nuvažiavęs. Burzgas nutolęs, jis vienas likęs baisioje tundroje. Tada viską supratęs: jį pavežėjai pasmerkė lėtai mirčiai, o geriausiu atveju vilkų gaujai ar meškos...

Visureigis dingio už keružių berželių, už niekad nematytos augalijos, pilkų samanų kupstų. Jį apsupusi spengianti tundros tylą, niekur nė gyvos dvasios: nei upės, nei žaliuojančių aukštesnių medžių, tik už tūkstančių kilometrų Lietuva. Į kurią pusę eiti? Saulė danguje, dar gana aukštai. Dar vidurdienis.

Gintautas atsisėda ant žalsvų samanų kupsto, kad pats save nuramintų, viską šaltai apgalvotų. O kai šitaip, – pats save pradeda keikti. Ar reikėjo sakyti, kad kapinių ir dar tremtinių ieško? Reikėjo teirautis aukso kasyklų, ar kokios ekspedicijos. O jis – kur čia kapinės, kur čia guli jo tautiečiai. Tokios klaidos gyvenime ir tokiuose žygiuose nedaromos. Akyse piktas karininko veidas. Jis, Gintautas, šnipas... Iš... Lietuvos. Ar karininkas žino, kur ta „Litva“?

Rodos viskas taip gerai sekėsi, rodos ir aparatas pilnas nuotraukų, ir nufilmuota daug kas. Gerai, kad dabar sunkios kameros neturi, tik fotoaparata. Vis lengviau... Gerai, kad jo neatėmė: eik ten, fotografuok... Ir eina vienas, kaip vienišas vilkas, į šiaurę, gal ten vandenynas, gal koks laivas kur plaukia. Gal didelės upės žiotys yra? O saulė leidžiasi ir vėl kyla. Kokia ilga pirmoji, o gal jau ir antroji tundroje diena. Nei žvėrelio, nei kapinių, tik aplinkui klaidi platybė, kuri neužmirštuolėmis pavasariais pražysta, paskui papilkėja, gražų rūbą nusivelka ir laukia nesibaigiančios nakties, kurią tik šiaurės pašvaistė apšviečia.

Įsiklausau. Tolumoje kažkokie žvėrys, tikriausiai meškos, riaumoja. Gal vestuves kelia, o gal ir jos baisiai alkanos? Gintautas prigula. Gal ten kokia gyvenvietė yra? Ne, tai ne žmonių, o tundros gyvūnų baisi karalystė. Ne, į tą pusę negali eiti, pasuka dešiniau...

Jau trečia ar ketvirta diena. Nebeskaičiuoja, kiek kartų saulė artėjo ir kilo aukščiau horizonto ir vienodai, ir aiškiai. Ir saulės kelias toks, kokį pirmą dieną matė. Ir ėjimas vienodas, klumpimas ant jau mirgančių samanų, klumpimas ir vėl kilimas, net bruknės kankinamai karčios, viduriai jų nepriima. Gerai, kad kojos dar neša, o kažkas jam į ausį sako: eik, vis tiek kelio galas yra. Arti ar toli, vis tiek yra. Susiriesk, pasnaušk ir eik. Toliau nuo saulės, arčiau šiaurės ašigalio. Negi ši žemė bekraštė? Negi ji neatsiremia į Karos ar Laptevų jūrą. Eik, jeigu dar turi jėgų... Kitai ir laike paklysi.

Nesuvokia, kad gyvas

Mintyse ima skaičiuoti saulės kilimus. Gal jau... jau... vienuoliktas, o tundra vienoda ir bekraštė. Fotoaparatas kaskart vis sunkesnis. Jokio noro fotografuoti. Visi keručiai vienodi ir samanų kupstai ir tokie pat, papurę. Jokio krašto, jokios pabaigos... Laimė, tundros gyvūnai nurimo, o gal jis nuo jų nutolo. Atsigula Gintautas ant pakilesnių šiaurės samanų ir miegas suima, toks gilus lyg namuose būtų, nors saulė aukštai... Ir sapnas: jis su saviškiais prie jūros, saviškė glaudžiasi, po kopas vaikai bėgioja...

Pabunda ir nusigąsta: šalia jo saulės nutviekstas keručis beržas, žmogaus šešėliu. Įsiklausau: Baltijos jūra alsuoja. Šiluma veidą paliečia. Dar labiau įsiklausau. Išties vandenyną girdi... Pašoka. Pats nežino, iš kur atsiranda jėgų. Bėga ton pusėn, bėga toliau nuo saulės. Ir pamato tarsi veidrodį ant samanų pamestą. Tikrą, banguojantį vandenyną. Bėga, klumpa arčiau beribio vandens, virsta ir bėga. Vanduo mėlynas kaip jūra, kaip pats gyvenimas.

Pakrantėje jis pamatė žvejų valtį, o ir pačius žvejus, nustebusius, iš kur čia vietoj lokio gali pasirodyti žmogus, ir kartu – abejingus, nesuvokiančius, kad gyvas...

Paruošė Stanislovas ABROMAVIČIUS